

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.62.188>

УДК 02:021:021.064:023

Галина Солоіденко,

ORCID 0000-0002-1326-0034,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник, відділ теорії та методології
бібліотечної справи,

Інститут бібліотекознавства,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

3, проспект Голосіївський, м. Київ, 03039, Україна

e-mail: soloidenko@ukr.net

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА БІБЛІОТЕК: СТАНОВЛЕННЯ ТА НОВИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ

Мета дослідження. Проаналізувати, які виклики стоять перед бібліотеками сьогодні, що змінилося у діяльності бібліотек – методичних центрів за тридцятилітній період незалежності, яка роль органів управління у розвитку всієї бібліотечної галузі та організації методичного керівництва зокрема, хто має забезпечити координаційні зв'язки між національними бібліотеками. **Методологія** дослідження ґрунтується на сукупності загальнонаукових методів дослідження, зокрема, історіографічному та соціологічному, а також методах порівняльного та термінологічного аналізу. Застосування соціокомунікаційного методу дозволило представити динаміку, виявити особливості методичного керівництва у пострадянський період та на сучасному етапі, охарактеризувати їхній зміст та функціональне наповнення. **Наукова новизна.** Розкрито стан та завдання науково-методичної роботи на сучасному етапі. Проаналізовано нові поняття, пов'язані з методичною діяльністю, запропоновані відомими бібліотекознавцями та охарактеризовано можливості їх впровадження. У статті представлено функції та роль національних бібліотек у забезпеченні діяльності бібліотечних мереж, організації методичної роботи. Особлива увага акцентується на сучасних проблемах організаційного управління та методичного керівництва бібліотечною галуззю. Серед першочергових завдань, що потребують вирішення, наголошується на відсутності координаційних зв'язків між бібліотеками – методичними центрами України. Представлено досвід роботи окремих бібліотек, висвітлено нові тенденції в напрямках, формах, структурі методичної роботи. Доведено, що основна суть методичної роботи сьогодні

полягає в управлінні змінами, а ефективність методичної роботи з упровадження інформаційних технологій значною мірою залежить від стану комп'ютеризації бібліотек та розвитку бібліотечного інтернет-середовища

Висновки. Науково-методична діяльність бібліотек була і залишається нині одним із стратегічно важливих напрямів роботи бібліотек – методичних центрів. На кожному з етапів розвитку бібліотечної справи виникає необхідність осмислення процесів, які відбуваються у самій методичній діяльності, постає необхідність у визначенні її теоретичних засад. Світовий досвід свідчить, що методичне керівництво діяльністю бібліотек здійснює Національна бібліотека країни, або ж дві національні бібліотеки, які чітко розмежовують між собою ці (методичні) функції. В Україні вісім національних бібліотек і законодавчо не визначено, яка бібліотека має виконувати функції Національної. У зв'язку з цим існує паралелізм в роботі та відсутність скоординованих дій між національними бібліотеками, більшість із яких мають лише назву національної і лише дві фінансуються як національні заклади. Також немає чіткого визначення який орган виконавчої влади здійснює державне управління всією бібліотечною галуззю. Відсутність важливого інструменту для розвитку бібліотек – державної політики у цій сфері – призвело до скорочення власне бібліотечних, функцій та створення підрозділів у національних та державних бібліотеках аж ніяк не пов'язаних з бібліотечною справою. До вказаних вище недоліків слід додати й слабку матеріально-технічну базу бібліотек, відсутність нового комп'ютерного обладнання та інтернет-зв'язку, низький рівень оплати праці бібліотекарів.

Ключові слова: науково-методична робота, науково-методична діяльність, методичний центр, методичне керівництво, методична допомога, державна політика, організаційне управління.

Постановка проблеми. Науково-методична робота завжди була стратегічно важливим напрямом роботи національних та державних бібліотек України і як будь-яка сфера діяльності потребує постійного оновлення, отримання нового теоретичного знання та практичного досвіду.

Функції, завдання та термінологія методичної роботи змінювалися відповідно до тих трансформацій, які відбувалися в суспільно-політичному житті країни. Проте методична діяльність, спрямована на підвищення ефективності бібліотечної роботи, виявлення і поширення передового досвіду, впровадження результатів наукових досліджень були притаманні їй на різних етапах розвитку.

Які виклики стоять перед бібліотеками сьогодні, що змінилося у діяльності бібліотек – методичних центрів за майже тридцятилітній період незалежності, яка роль органів управління у розвитку всієї бі-

бліотечної галузі та організації методичного керівництва зокрема, хто має забезпечити координаційні зв'язки між національними бібліотеками, яких у нас вісім – порушити всі ці питання і є **метою даної статті**.

Актуальність дослідження. Нині помітними стали спроби оновити проблематику науково-методичної роботи, адаптувати її до зарубіжного бібліотечного досвіду, виділити пріоритети. Науково-методична робота отримала новий поштовх для розвитку і у зв'язку з децентралізацією. В період адміністративно-територіальної реформи все активніше у виявлення і поширення інновацій починають включатися регіональні методичні центри, магістральним напрямом діяльності яких стала краєзнавча проблематика.

В умовах розвитку цифрових технологій необхідність у використанні спільних методів бібліотечної діяльності значно зростає у зв'язку з тим, що для створення електронних бібліотек, зведеного каталогу, державного реєстру книжкових пам'яток необхідні єдині правила, стандарти, технологічні та інші нормативи.

Аналіз останніх публікацій. Пошуки нових форм та методів науково-методичної роботи сприяли активізації досліджень, появи низки публікацій та дисертаційних робіт у цій сфері. Зокрема, питання про діяльність бібліотечних мереж та удосконалення їх нормативно-методичного забезпечення розглядалися у дисертаційних дослідженнях П. Рогової, О. Виноградової, Т. Кулаковської, О. Сокур. У 1999 р. науково-методичний відділ Харківської державної наукової бібліотеки організував дослідження за темою «Відповідність науково-методичних матеріалів ХДНБ ім. Короленка професійним потребам публічних бібліотек України», а в 2004 р. провів регіональну науково-практичну конференцію «Методична діяльність бібліотек: традиції, інновації, перспективи».

Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого у 2019 р. провела вже VII Всеукраїнську школу методиста «Сучасна публічна бібліотека: виклики, можливості, досягнення» [8]. Бібліотеки-методичні центри організують щорічні міжнародні наукові конференції для бібліотек своїх відомств, різноманітні заняття з підвищення кваліфікації, проте відомча розпорошеність, відсутність єдиної продуманої державної політики щодо реорганізації бібліотечної системи та недостатнє фінансування не сприяють подальшому розвитку, наближенню їх до рівня роботи європейських бібліотек.

У пострадянському періоді держава чітко регламентувала процес методичного керівництва бібліотечною галуззю та бібліотечними мережами. Рішення про розвиток системи бібліотек та створення Міжвідомчої координаційної ради з питань бібліотечної роботи при Міністерстві культури Української РСР, прийняті у кінці 50-х рр. XX ст., заклали фундамент для реалізації системи заходів, що забезпечували централізацію науково-методичної роботи. У квітні 1960 р. Міністерством культури УРСР був виданий спеціальний наказ «Про стан та заходи поліпшення бібліотечної справи в Українській РСР», спрямований на поліпшення бібліотечної справи в республіці, згідно з яким методичне керівництво бібліотечною справою і координацію роботи бібліотек було покладено на Державну республіканську бібліотеку УРСР ім. КПРС (нині – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого). Формуванню системи бібліотек – методичних центрів, яка об'єднувала універсальні та галузеві бібліотеки республіканського і регіонального значення, сприяли Постанова Колегії Міністерства культури УРСР «Про роботу наукових бібліотек і визначення напрямів їх діяльності на допомогу бібліотекам республіки» (1964) та «Положення про організацію науково-методичної і бібліографічної роботи наукових бібліотек на допомогу бібліотекам республіки» (1964).

Діяльність обласних бібліотек із забезпечення організаційно-методичного керівництва підпорядкованими їм бібліотеками розглядалась на колегіях Міністерства культури УРСР, а прийняті рішення та пропозиції за результатами перевірки закріплювались у відповідних постановках. Певну роль в управлінні бібліотечною справою відіграла і Головна бібліотечна інспекція, утворена при Міністерстві культури УРСР, яка здійснювала контроль за впровадженням рішень і рекомендацій Міжвідомчої ради з питань бібліотечної роботи, виконанням зведених планів роботи бібліотек – методичних центрів.

У той час було підготовлено перші збірники документів, довідники та методичні посібники з організації роботи бібліотеки, в яких були зібрані положення, інструкції, правила та інші документи, що регламентували всі процеси бібліотечної практики [5]. Державна бібліотека УРСР ім. КПРС видала збірник статей «Методична робота районної бібліотеки» (1965), а Харківський державний інституту культури з 1964 р. розпочав висвітлювати методичну роботу бібліотек на сторінках збірника «Бібліотекознавство та бібліографія».

У 1970-х роках основна увага бібліотек була спрямована на реалізацію Постанови ЦК КПРС «Про підвищення ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі» (1974) та «Заходів Міністерства культури УРСР по підвищенню ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі» (1974). Завдяки цим документам методична діяльність набула нових форм, значно розширилась її тематична спрямованість, що знайшло відображення і у видавничій продукції бібліотек. З виданням словників термінологія методичної роботи отримала значно ширше розроблення та застосування. У першому на пострадянському просторі термінологічному довіднику Е. Куделько та С. Мінца (Харків, 1969) було вміщено 20 термінів, пов'язаних із методичною та науково-методичною роботою.

«Науково-методична робота» – це оригінальний термін, що відображає унікальний вітчизняний досвід, який не має прямих аналогів у зарубіжному бібліотекознавстві. В професійній літературі науково-методична робота іноді позначається термінами «науково-методична діяльність» та «методична робота», які вживаються як синоніми. Важливими у визначенні терміну «науково-методична робота» були три основні компоненти: розробка регламентуючих документів (положень та інструкцій з питань бібліотечної справи); методичне керівництво (аналізування стану роботи бібліотек, складання оглядів їх діяльності); надання методичної допомоги. Термін «методичне керівництво бібліотек» отримав визначення – заходи, здійснювані органами культури та методичними центрами (республіканськими, обласними, районними, центральними відомчими бібліотеками тощо) з метою надання конкретної допомоги бібліотекам в організації обслуговування населення книгою, підвищення ідейного рівня та вдосконалення методів роботи з читачами, пропаганди літератури, поліпшення бібліотечних фондів і каталогів та ін. Основу методичного керівництва складає вивчення, узагальнення і поширення передового досвіду бібліотечної роботи» [7].

Наступним документом, що чітко розмежував функції «методичного керівництва» і «методичної допомоги», стало прийняте у 1984 р. «Положення про бібліотечну справу в СРСР». Вагомою частиною цього документа, який охоплював всі сторони діяльності бібліотек, була стаття 14, присвячена науково-методичній роботі. У ній вміщено характеристику системи методичної роботи, визначено перелік бібліотек

науково-методичних центрів, встановлено їхні обов'язки. Зокрема, наголошувалось на ролі та значенні науково-методичної роботи як «важливого важеля подальшого вдосконалення діяльності бібліотек».

Зі здобуттям незалежності України пострадянська науково-методична система, яка мала єдине правове забезпечення, використовувала уніфіковані методології і технології, базувалася на чіткій ієрархії методичних центрів, припинила своє існування. У цей період відбулася ліквідація багатьох координаційних органів та структур, які забезпечували методичну роботу, що спричинило вагомі втрати в різних сферах бібліотечної діяльності. Окремі бібліотеки реорганізували методичні відділи у служби маркетингу, менеджменту, реклами бібліотечних послуг, проблемно-дослідницькі тощо. Методичні центри почали втрачати вплив на бібліотеки. Слід констатувати, що в Україні після 1964 р. не було прийнято жодного офіційного документа, який би регламентував методичну діяльність, забезпечував керівництво вітчизняною бібліотечною системою [8]. А назва посади «методист» в методичних відділах республіканських, наукових, обласних бібліотек офіційно проіснувала лише до 1964 року.

Науково-методична діяльність бібліотек була і залишається нині одним із стратегічно важливих напрямів роботи бібліотек – методичних центрів. На кожному із етапів розвитку бібліотечної справи виникає необхідність осмислення процесів, які відбуваються у самій методичній діяльності, постає необхідність у визначенні її теоретичних засад.

Обговорення дослідження. У 1990-х роках відносини методичних центрів з бібліотеками мережі стали більш демократичними, а науково-методична робота набула рекомендаційного характеру. Оскільки методична робота, а особливо така її частина як методичне керівництво асоціювалася з ідеологічним диктатом, термін «методичне керівництво» все частіше стали замінювали терміном «методичне забезпечення». Цей термін увів російський бібліотекознавець А. М. Ванєєв, зокрема, науково-методичним забезпеченням він вважав аналітичну, консультаційно-методичну і інноваційну діяльність, спрямовану на забезпечення функціонування бібліотек і бібліотечних систем, оснащення всіх напрямів, процесів, форм і методів бібліотечної роботи відповідними методичними рекомендаціями і рішеннями. До основних напрямів методичного забезпечення він відносив консультаційно-методичну допомогу бібліотекарям в удосконаленні їхньої діяльності; інноваційну

діяльність (формування і освоєння бібліотечних нововведень) і підвищення кваліфікації та перепідготовку бібліотечних кадрів [2].

Досліджуючи терміносистему методичної діяльності, Л. М. Ракицька запропонувала замість «методичного забезпечення» використовувати термін «методична підтримка», вважаючи його найфункціональнішим, і дала йому визначення: «діяльність методичних центрів з використання сучасних методів і форм бібліотечної роботи, направлена на сприяння і допомогу бібліотекам у вирішенні як стандартних бібліотечних завдань, включаючи розробку типових документів, так і нестандартних ситуацій і оперативного вирішення приватних проблем» [12].

Проте С. Г. Матліна зазначила, що термін «методична підтримка» є недосконалим, оскільки у ньому робиться акцент на обов'язках методистів, а бібліотекарям відводиться роль статистів, і запропонувала свій термін «методичний супровід» [9]. Дискусії стосовно терміносистеми методичної діяльності тривають і нині. Одночасно всі ці терміни «методичне керівництво», «методичне забезпечення», «методична допомога», «методичний супровід» поки ще не отримали наукового обґрунтування, і як наслідок – немає чіткості в їх використанні, зокрема й в офіційних документах. На практиці існують також різнідумки стосовно того, що відносити до методичної діяльності.

Крім термінологічної плутанини досить відчутними були й зміни, пов'язані з розвалом єдиної системи методичного керівництва бібліотеками і розривом координаційних зв'язків між бібліотеками. На зміну типовим за соціалістичних часів вказівкам про основні завдання і контрольні показники на черговий плановий період, які «спускались» по системі методичних центрів бібліотечні підрозділи органів управління культури стали визначати лише пріоритетні напрями розвитку бібліотечної справи в країні, забезпечувати підтримку ініціативних проєктів в рамках розвитку вітчизняної культури.

Нині загальне методичне керівництво бібліотеками та координацією їх роботи згідно з Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» здійснює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері культури. Однак відсутність цього загального керівництва українські бібліотекарі відчували упродовж усього періоду незалежності та продовжують відчувати й нині. Попри наявність так званого «відділу бібліотек» при Міністерстві культури України та

восьми національних бібліотек, покликаних забезпечувати розвиток галузі, українські бібліотеки залишаються на узбіччі інформатизації. Свідченням цього є відсутність національної електронної бібліотеки, зведеного каталогу бібліотек країни та національного авторитетного файлу, корпоративної каталогізації, найнеобхідніших національних та впроваджених міжнародних стандартів, за якими мають працювати бібліотеки.

Сьогодні відсутня єдина державна політика щодо програмного забезпечення, яке використовується у бібліотеках, не вироблено чітких критеріїв щодо вибору автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем (АБІС) і немає стратегічного плану розвитку їх використання. Багато бібліотек України продовжують використовувати застаріле програмне забезпечення, а також комерційні продукти країни-агресора, які не лише не відповідають сучасним світовим вимогам, але й можуть завдати шкоди інформаційній безпеці країни.

На часі й вирішення питань депозитарного зберігання літератури. Сьогодні бібліотеками-депозитаріями є національні, державні та обласні універсальні наукові бібліотеки. А якщо до цього переліку додати ще й Книжкову палату України ім. І. Федорова, то незрозуміло, навіщо стільки депозитаріїв, які утримують велику кількість дублетної літератури, зберігання якої потребує матеріально-технічного, кадрового та фінансового забезпечення.

В Україні існують кілька мереж бібліотек: публічних, Національної академії наук України та галузевих академій наук, закладів вищої освіти, шкільних тощо. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», вони складають бібліотечну систему країни. Вітчизняні бібліотеки, як і в більшості країн світу, не мають єдиного органу управління, а національні бібліотеки не в змозі забезпечити координацію та взаємодію для виконання багатьох функцій, обов'язкових для розвитку бібліотечної галузі [13]. В результаті кожна бібліотечна мережа керується своїми документами, впроваджує вибране на власний розсуд програмно-технологічне забезпечення, створює зведений каталог бібліотек своєї мережі, оцифровує власні видання.

Нині не припиняються дискусії стосовно того, в який бік буде спрямовано розвиток бібліотек, – у бік інформаційних центрів чи просторів спілкування людей. Безперечно, бібліотеки повинні визначати пріоритети, постійно вдосконалюватися та змінюватися, але не за рахунок

своїх основних обов'язків. Спочатку потрібно створити чіткий механізм діяльності бібліотеки, а лише потім напрацьовувати елементи привабливості та виконувати додаткові функції. Бібліотеки не повинні займатися працевлаштуванням громадян, організовувати заняття з фітнесу та кулінарії, головне їхнє завдання – реалізовувати право користувачів на вільний доступ до інформації та через популяризацію читання сприяти формуванню національної свідомості, піднесенню духовного потенціалу нації.

Відсутність важливого інструменту для розвитку бібліотек – державної політики у цій сфері – призвело до скорочення власне бібліотечних функцій та створення підрозділів у національних справах. А дефіцит професійних каталогізаторів, систематизаторів, бібліографів та прийняття на бібліотечні посади не фахівців спричинив погіршення послуг та відставання у розвитку всієї бібліотечної галузі.

Заклики, що лунають у пресі стосовно перебудови бібліотечного простору та створення бібліотечних хабів, свідчать про нерозуміння можновладцями основних завдань і функцій діяльності як національних бібліотек, так і всієї бібліотечної системи, яка була створена ще за радянських часів та лише частково примножена не зовсім зрозумілими для фахівців рішеннями української влади.

Слід зазначити, що на різних етапах розвитку бібліотечної справи методична робота сприяла вирішенню багатьох масштабних завдань системного характеру (упорядкування мережі бібліотек, централізація державних масових бібліотек, упровадження єдиних бібліотечних норм і стандартів, системи класифікації фондів тощо) [1]. Засоби науково-методичної діяльності – це різноманітні форми і види методичної роботи, сформовані за довгі роки бібліотечної практики (різні види аналізу, моніторингу діяльності бібліотек, підготовка методичних рекомендацій, впровадження нових технологій, організація різноманітних форм підвищення кваліфікації тощо) і нові, що з'явилися не так давно (віртуальне методичне консультування, формування контенту професійного сайту, редагування матеріалів репозитарію, рейтингування науковців). Важливу роль відіграють і форми роботи, які спонукають до творчості та пошуку нестандартних рішень (уроки професійної майстерності, години ділового спілкування, Дні творчої ініціативи та ін.) [10].

Особливістю сучасного періоду є й значне зростання видань науково-методичного характеру. У 2019 р. вийшли довідники інструктивно-методичних матеріалів Національної наукової бібліотеки ім. Ярослава Мудрого [14] та Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського [6]. Довідник «Бібліотеки наукових установ Національної академії наук України» підготувала НБУВ. Методичні видання обласних бібліотек, що вийшли в останнє десятиліття, всебічно розкривають напрями, функції, форми роботи методичних центрів з підвищення кваліфікації бібліотекарів, а також подають приклади приблизних тем науково-методичних семінарів [15].

Бібліотеки-методичні центри виконують і частину управлінських функцій в регіональній бібліотечній системі, будучи організаторами єдиного бібліотечного простору, беруть участь, а іноді виступають ініціаторами і основними розробниками обласних, краєвих, республіканських програм, стратегічних планів, концепцій розвитку бібліотек регіону, забезпечують статистичну звітність. Зокрема, «Проект концепції розвитку бібліотечної справи України» був розроблений у 2012 р. Секцією директорів ОУНБ Української бібліотечної асоціації.

Методичні підрозділи на практиці є аналітичними центрами інформації для бібліотечних працівників. Вони здійснюють інформування про публікації, видання, заходи, про вихід правових, нормативних та інших документів, про науково-технічні й культурні досягнення. Зокрема, науковцями НБУВ у 2020 р. видано уже 25-й випуск інформаційно-аналітичного огляду «Робота бібліотек наукових установ НАН України». Аналогічні матеріали готують більшість бібліотек – методичних центрів [4]. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника здійснює підготовку методичних рекомендацій, методико-бібліографічних матеріалів, консультацій. З метою покращення інформаційного забезпечення користувачів та розкриття спеціалізованого фонду формуються та розміщуються на вебсайті бібліотеки випуски «Анотованого бібліографічного покажчика літератури з питань бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства» [11].

Значно оперативніші можливості отримав інформаційний напрям науково-методичної діяльності. З цією метою широко використовуються бібліотечні сайти, на яких представлені списки нових професійних видань, повні тексти статей із фахових збірників, нормативні

та правові документи, доповіді, виступи, презентації, консультації, інформаційні та довідкові матеріали [7].

Різносторонню методичну діяльність веде й Українська бібліотечна асоціація та її регіональні відділення. Розроблена фахівцями УБА «Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» визначила проблеми бібліотечної галузі; вказала на пріоритети діяльності бібліотек в умовах якісних змін; деталізувала план дій на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу, проте не підкріплена ані конкретними механізмами, ані ресурсами, – залишається стратегією лише на папері. Брак фінансування призвів також до неналежного виконання Постанови Кабінету Міністрів України № 466 від 12 серпня 1992 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання», Указу Президента України № 490/2000 «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» та невиконання Державної цільової національно-культурної програми «Бібліотека – XXI» [2].

Сьогодні вкрай важливим і необхідним є розумний протекціонізм з боку держави, адже навіть найактивніша робота бібліотек та бібліотечних працівників без належного фінансування, державної політики та підтримки органів влади залишається намаганнями зберегти існуючу бібліотечну систему та лише частково покращити її діяльність, яка в основному була сформована ще за радянських часів.

Висновки. Основна суть методичної роботи на сьогодні полягає в управлінні змінами, а ефективність методичної роботи з упровадження інформаційних технологій значною мірою залежить від стану комп'ютеризації бібліотек та розвитку бібліотечного інтернет-середовища. У сучасному інформаційному світі засоби організації бібліотечно-інформаційних ресурсів мають бути здатними інтегруватися у вебсередовище не лише національне, а й міжнародне. Однак, системна цілісність потребує єдиних підходів і узгоджених методик. І саме тут методичне керівництво має відіграти головну роль в організації і створенні національних інформаційних ресурсів та забезпечити їх входження у світовий простір. Тому органи управління та методичного керівництва мають не лише посилити свою діяльність, а й забезпечити системність та послідовність цієї роботи.

Список бібліографічних посилань

1. Акилина М. И. Научно-методическая деятельность в библиотечной сфере: современные тенденции. *Библиотековедение*. 2016. Т. 1. № 2. С. 136–144.
2. Ванеев А. Н. *Методическое обеспечение библиотечной деятельности* : учеб. пособ. Москва : Изд-во НПО Профиздат, 2000. 144 с.
3. Вергунов В. А. Чи є в бібліотек майбутнє? *Вечірня Полтава*. 2020. № 4. 23 липня.
4. Діяльність організаційно-методичних служб публічних бібліотек області у 2011 році : інформ.-аналіт. огляд роботи. НМВ ОУНБ ім. О. Ольжича. Житомир, 2011. 13 с.
5. Довідник бібліотекаря. Збірник керівних матеріалів з питань бібліотечної роботи. Харків, Ред.-вид. відділ Книжкової палати УРСР, 1967. 259 с.
6. Довідник інструктивних матеріалів для освітянських бібліотек МОН України та НАПН України (2017–2019 рр.). НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О.Сухомлинського. Київ, 2019. 95 с.
7. Куделько Е. В., Мінц С. Й. *Довідник з бібліотекознавства і бібліографії*. Харків : Ред.-вид. відділ Книжкової палати УРСР. 1969. С. 124–125.
8. Куніч О. П. Методична робота ХДНБ ім. В. Г. Короленка: становлення, тенденції розвитку. *Методична діяльність бібліотек: традиції, інновації, перспективи*. Матеріали регіон. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю відділу бібліотекознавства (Харків, 2 листоп. 2004 р.). Державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. Харків, 2005. С. 3–37.
9. Матлина С. Г. Новые вывески и старые смыслы. *Библиотечное дело*. 2010. № 11(125). С. 8–15.
10. *Методична служба: індикатор та імпульс інноваційної культури в умовах децентралізації*. Матеріали VI Всеукр. школи методиста. (27–30 листоп. 2017 р. / уклад. Т. Богуш; М-во культури України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ : Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого, 2018.
11. Мудроха В. О. Методична діяльність бібліотек: сучасний стан та проблеми. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства*. Матеріали Другої наук.-практ. конф. (Львів, 23 верес. 2010 р.). Львів, 2010. С. 326–335.
12. Ракитская Л. М. Современная терминосистема методической деятельности. *Библиотековедение*. 2015. № 2. С. 16–21.
13. Розколупа Н. До питання організації мережі публічних бібліотек в Україні. *Бібліотечна планета*. 2011. № 4. С. 22–24.
14. Сучасна публічна бібліотека від А до Я: довідник / М-во культури України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ, 2019. 191 с.

15. Сучасне бачення методичної діяльності: характеристика сучасного методиста : метод. реком. Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. обл. держадмін. Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2012. 20 с.

References

1. Akilina, M. I. (2016). Nauchno-metodicheskaiia deiatelnost v bibliotechnoi sfere: sovremennye tendentsii. [Scientific and methodical activity in the library sphere: modern tendencies]. *Bibliotekovedenie*, 2, 136-144. [In Russian].
2. Vaneev, A. N. (2000). *Metodicheskoe obespechenie bibliotechnoi deiatelnosti* [Methodological support of library activities]. Moscow, Russia: Profizdat. [In Russian].
3. Verhunov, V. A. (2020, July 23). Chy yie v bibliotek maibutnie? [Do libraries have a future?]. *Vechirnia Poltava*, 4. [In Ukrainian].
4. Diialnist orhanizatsiino-metodychnykh sluzhb publichnykh bibliotek oblasti u 2011 rotsi. (2011). [Activity of organizational and methodical services of public libraries of the region in 2011]. Zhytomyr, Ukraine. [In Ukrainian].
5. Dovidnyk bibliotekaria. Zbirnyk kerivnykh materialiv z pytan bibliotechnoi roboty. (1967). [Librarian's Handbook. Collection of guiding materials on library work]. Kharkiv, Ukraine: Red.-vyd. Viddil Knyzhkovoï palaty URSR. [In Ukrainian].
6. Dovidnyk instruktyvnykh materialiv dlia osvitatskykh bibliotek MON Ukrainy ta NAPN Ukrainy (2017-2019 rr.). (2019). [Handbook of instructional materials for educational libraries of the Ministry of Education and Science of Ukraine and the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (2017-2019)]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
7. Kudelko, E. V., & Mints, S. Y. (1969). In *Dovidnyk z bibliotekoznavstva i bibliografii*. [Handbook of library science and bibliography] (pp. 124-125). Kharkiv, Ukraine: Red.-vyd. viddil Knyzhkovoï palaty URSR. [In Ukrainian].
8. Kunich, O. P. (2004, November). Metodychna robota KhDNB im. V. H. Korolenka: stanovlennia, tendentsii rozvytku [Methodical work of V. H. Korolenko Kharkiv State Scientific Library: formation, development trends]. In *Methodical activity of libraries: traditions, innovations, prospects. Materials region. scientific-practical conference, dedicated. 100th anniversary of the Department of Library Science* (pp. 3-37). Derzhavna naukova biblioteka im. V. H. Korolenka. Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].
9. Matlina, S. G. (2010). Novye vyveski i staryesmysly. [New signs and old meanings]. *Bibliotechnoe Delo*, 11, 8-15. [In Russian].
10. Bohush, T. (Comp.). (2018, November). Metodychna sluzhba: indyikator ta impuls innovatsiinoi kultury v umovakh detsentralizatsii. [Methodical service: indicator and impulse of innovative culture in the conditions of decentralization]. In *Materials of the VI All-Ukrainian School of Methodists*. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

11. Mudrokha, V. O. (2010, September). Metodychna diialnist bibliotek: suchasnyi stan ta problemy. [Methodical activity of libraries: current state and problems]. In *Modern problems of library activity in the conditions of information society. Materials of the Second scientific-practical conference* (pp. 326-335). Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
12. Rakitskaya, L. M. (2015). Sovremennaia terminosistema metodicheskoi deiatelnosti. [Modern terminology system of methodological activity]. *Bibliotekovedenie*, 2, 16-21. [In Russian].
13. Rozkolupa, N. (2011). Do pytannia orhanizatsii merezhi publichnykh bibliotek v Ukraini. [On the organization of a network of public libraries in Ukraine]. *Bibliotekna Planeta*, 4, 22-24. [In Ukrainian].
14. Suchasna publichna biblioteka vid A do Ya. (2019). [Modern public library from A to Z]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
15. Suchasne bachennia metodychnoi diialnosti: kharakterystyka suchasnoho metodysta. (2012). [Modern vision of methodical activity: characteristic of modern methodologist]. Khmelnytskyi, Ukraine. [In Ukrainian].

Halyna Soloidenko,

ORCID 0000-0002-1326-0034,

PhD. in. Historical Sciences,

Senior Researcher Associate,

Leading Researcher Associate,

department of theory and methodology Library Affairs,

Institute of Library Science,

Vernadsky National Library of Ukraine,

3, Holosiivskyi ave., Kyiv, 03039, Ukraine

e-mail: soloidenko@nbuv.gov.ua

**SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL WORK OF LIBRARIES:
ESTABLISHMENT AND NEW VECTOR OF DEVELOPMENT**

The aim of the study. Analyze the challenges facing libraries today, what has changed in the activities of libraries - methodological centers during the thirty years of independence, what is the role of government in the development of the entire library industry and the organization of methodological guidance in particular, who should ensure coordination between national libraries. **The research methodology** is based on a set of general scientific research methods, in particular, historiographical and sociological, as well as methods of comparative and terminological analysis. The application of the socio-communication method allowed to present the dynamics, to identify the features of methodological guidance in the post-Soviet period and

at the present stage, to characterize their content and functional content. **Scientific novelty.** The state and tasks of scientific and methodical work at the present stage are revealed. The new concepts connected with methodical activity offered by known librarians are analyzed and possibilities of their introduction are characterized. The article presents the functions and role of national libraries in ensuring the activities of library networks, the organization of methodical work. Particular attention is paid to modern problems of organizational management and methodological management of the library industry. Among the priority tasks that need to be addressed is the lack of coordination between libraries - methodological centers of Ukraine. The experience of work of separate libraries is presented, new tendencies in directions, forms, structure of methodical work are covered. **Conclusions.** Scientific and methodical activity of libraries was and remains one of the strategically important directions of work of libraries methodical centers. At each stage of the development of the library there is a need to understand the processes that occur in the methodological activities, there is a need to determine its theoretical foundations. World experience shows that the methodological management of libraries is carried out by the National Library of the country, or a pair of national libraries, which clearly distinguish between these (methodological) functions. There are eight national libraries in Ukraine and it is not legally defined which library should perform the functions of the National Library. In this regard, there is a parallel in the work and lack of coordinated action between national libraries, most of which have only the name of the national and only two are funded as national institutions. There is also no clear definition of which executive body carries out state management of the entire library industry. The lack of an important tool for the development of libraries - public policy in this area has led to a reduction in the actual library functions and the creation of departments in national and state libraries not related to the library business. To the above shortcomings should be added the weak material and technical base of libraries, the lack of new computer equipment and Internet connection, low wages of librarians.

Keywords: scientific-methodical work, scientific-methodical activity, methodical center, methodical management, methodical help, state policy, organizational management.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2001 р.